

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Академічне товариство імені М. Балудянського
(м. Кошице, Словаччина)
Державний Університет імені
Яна Кохановського (м. Кельце, Польща)
Вища школа економіки і права імені
проф. Едварда Ліпінського (м. Кельце, Польща)
Тбіліський державний університет імені
Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Технічний університет (м. Кошице, Словаччина)
Університет «Petre Andreia» (м. Яси, Румунія)
Університет суспільних наук (м. Лодзь, Польща)
Folkuniversitetet (м. Уппсала, Швеція)

*СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ*

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
X Міжнародної науково-практичної конференції**

06-07 жовтня 2022 року

Частина IV

Вінниця 2022

УДК 339.922(477)

Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 06-07 жовтня 2022 р. Вінниця, 2022. Ч. 4. 272 с.

У збірнику наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції розглядаються питання управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства та регулювання соціальних проблем в сучасних умовах; сучасної парадигми менеджменту та публічно-владної діяльності, фінансовий механізм забезпечення соціально-економічного розвитку країни; проблеми обліково-аналітичного, контрольного та інформаційного забезпечення управління підприємства. Досліджуються інноваційні моделі та інформаційні технології в науці, освіті, економіці; теоретичні, практичні аспекти сучасного товарознавства; актуальні проблеми маркетингових технологій в умовах євроінтеграції, перспективи розвитку індустрії гостинності та харчової промисловості; історичні, філософські, соціально-психологічні та правові аспекти державотворчих процесів в умовах глобалізованого суспільства.

Висвітлюються інтерактивні технології та методи навчання як засіб формування іншомовної професійної компетенції, теоретичні та практичні аспекти розвитку студентського спорту в системі фізичного виховання ЗВО.

Розраховано на науковців, спеціалістів, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – **Замкова Н. Л.**, д-р філос. наук, професор
Відповідальний секретар – **Мартинова Л. Б.**, д-р екон. наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Громова О. Є., д-р екон. наук, доцент, **Іваницька Н. Б.**, д-р філол. наук, професор, **Нікітішин А. О.**, д-р екон. наук, доцент, **Стопчак М. В.**, д-р іст. наук, професор, **Хачатрян В. В.**, д-р екон. наук, доцент, **Чорна Н. М.**, д-р іст. наук, професор, **Бондар А. А.**, канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент, **Добровольська Н. В.**, канд. пед. наук, доцент, **Кудирко О. М.**, канд. екон. наук, доцент, **Махначова Н. М.**, канд. екон. наук, доцент, **Терещенко Л. Я.**, канд. філол. наук, доцент, **Тернова А. С.**, канд. техн. наук, доцент.

Друкується за ухвалою вченої ради Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ.

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ISBN 978-966-629-964-5

В. А. Тимкова, канд. філол. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ПУБЛІЧНОГО ДІЯЧА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	237
Н. М. Тимошук, канд. філол. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ТЕЛЕСКОПІЧНИХ ОДИНИЦЬ	245
Т. І. Ткачук, канд. філол. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ.....	250
У. В. Шостак, канд. психол. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПЕРЕВЕРНУТЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДНА З ПЕРШОРЯДНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СЬОГОДЕННЯ.....	257
В. О. Яблочнікова Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ НОВІТНІ ПЛАТФОРМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	264

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ПУБЛІЧНОГО ДІЯЧА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Здійснено аналіз формування комунікативної культури публічного діяча в умовах російсько-української війни. Зазначено методологічні напрями підвищення культури мовлення, результатом чого повинно стати цілеспрямоване вилучення росіянізмів, невиправданих кальок і запровадження до вжитку власне українських слів з метою зміцнення державного статусу української мови. Зауважено, що особливо загрозливим є низький рівень медіаграмотності більшості споживачів, школярів і студентів, що потребує послідовних систематичних зусиль в освіті про війну в умовах війни. Наголошено, що не менш важливим є налагодження і підтримка взаєморозуміння та взаємоповаги, формування толерантного ставлення, розв'язання конфліктів на різних рівнях ненасильницькими методами.

Ключові слова: *російсько-українська війна; воєнне протистояння, комунікативна культура; державні службовці, публічні діячі.*

Постановка проблеми. Українська мова сотні років об'єднує українців, сформувавши свідомість народу, його культурну та духовну самобутність, світоглядні та моральні цінності. Все, що робить нас українцями, – відображено в нашій мові.

Упродовж останніх років у протистоянні російській агресії наш народ відвойовує своє майбутнє у вільній демократичній країні. Повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну вплинуло і на нашу мову. Щоб перемогти – ми маємо зміцнювати засади своєї державності, однією із яких є українська мова. Саме тому перед нами стоїть важливе завдання зміцнення

державного статусу української мови, її розвитку та функціонування в усіх сферах суспільного життя та на всій території України, а також посилення консолідуючої ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності.

Російсько-українська війна поглиблюється соціально-економічною кризою, необхідністю термінового реформування багатьох сфер соціального, економічного й політичного життя, ідеологічними коливаннями еліти й частини населення, щораз більшим впливом соціальних мереж на світоглядні орієнтири та поведінку значної кількості людей, інформаційною війною з постійними маніпуляціями тощо. Будь-який соціальний конфлікт, зокрема збройний, впливає на стан взаємин у суспільстві. Це стосується насамперед соціальних груп та людей, які безпосередньо постраждали внаслідок воєнного протистояння. До них належать: учасники бойових дій; особи, які пережили полон чи тимчасову окупацію і насилля; внутрішньо переміщені особи (ВПО); родини, які втратили близьких через російсько-українську війну або в які повернулися травмовані фізично і психологічно учасники бойових дій; сім'ї, що живуть на окупованій території, різні групи волонтерів тощо. Проте збройний конфлікт впливає і на ширші групи населення: наприклад, на мешканців населених пунктів, до яких прибула значна кількість внутрішньо переміщених осіб, або на території, де розташовані військові об'єкти, віддалені від лінії розмежування. Тож фактично більшість громадян зазнала негативного психологічного чи економічного впливу воєнного конфлікту.

За родом своєї діяльності публічному діячеві доводиться не тільки оперувати законом, керуватися посадовими інструкціями, але й роз'яснювати, доводити та переконувати. Публічний діяч постійно взаємодіє із громадянами, допомагаючи їм у вирішенні соціальних, господарських і особистих проблем; спілкується із суб'єктами, що належать до різних соціальних прошарків і груп; контактує із представниками різних суспільно-політичних сил і формувань; обговорює питання, пов'язані з виконанням службових обов'язків, прийняттям рішень, організацією заходів тощо. Від сучасних публічних діячів вимагається

не лише компетентність, освіченість, але й уміння працювати з людьми на високому рівні культурних, професійних, морально-етичних вимог. Саме тому публічний діяч повинен бути «професійним комунікантом», мати високу комунікативну культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що в сучасному науковому полі представлені різні підходи до трактування поняття «комунікативна культура»: методологічний (О. Бондаревська, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, Г. Щукіна й ін.), світоглядний (О. Бодальов, Б. Ломов та ін.), психологічний (Б. Ананьєв, І. Зимова, І. Котова, Є. Рогов та ін.), соціологічний (Т. Дрідзе, С. Самигін, Є. Руденський та ін.), лінгвістичний (Б. Головін, М. Кохтерев, Г. Михальська й ін.), що зумовлено взаємопроникненням наукових знань із однієї галузі в іншу. Наукові розвідки І. Грузинської, Н. Демедишиної, Н. Драгомирецької, Ю. Малика, С. Хаджирадевої та інших дослідників активізували обговорення різноманітних аспектів комунікативної діяльності державних службовців.

Мета статті – висвітлення питання продукування комунікативної культури публічного діяча, що має стати динамічною системою знань, яких набувають вихованці у закладах освіти, формування її під впливом соціальних, психологічних та культурологічних умов, які висуває суспільство на певному етапі свого розвитку перед державними службовцями, котрі покликані дотримуватися їх у своїй професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах російсько-української війни в суспільстві, особливо серед тієї його частини, яку збройний конфлікт зачепив безпосередньо, абсолютно нового смислового наповнення набули такі поняття, як війна, полон, віра у справедливість, оптимізм, солідарність, підтримка і допомога. Особливо гострими та болючими постали питання ставлення до «іншого» (в етнічному, культурному, політичному та інших вимірах); розрізнення на «свій» – «чужий» у найближчому оточенні і в ширшому соціальному середовищі; емоційна пам'ять про жахливі події тощо. Змінюються розуміння та інтерпретації навколишньої дійсності, поглиблюється

ціннісний розкол, посилюється самоідентифікація людини з регіоном, країною і, відповідно, утверджується громадянська ідентичність; ускладнюються зв'язки і по соціальній вертикалі, і по горизонталі (у міжособистісних відносинах, у родинному оточенні); загострюються конфлікти у просторі «символів», відбувається мобілізація інтелектуальних та емоційних сил особистості та соціальних груп для ефективного протистояння інформаційній агресії, політичному тиску та маніпулюванню; формується готовність до співпраці, конструктивної взаємодії з різними групами співгромадян, зокрема і з тими, хто має інші світоглядні позиції.

У сучасному глобалізованому світі медіа відіграють роль ключового інструменту моделювання реальності. Серед ЗМІ першість за доступністю, насиченістю й поширеністю належить телебаченню та мережі Internet, які виконують не лише і не стільки інформативну функцію, як стають основним чинником у формуванні суспільної думки. Наповнюючи потрібним змістом та вкладаючи у найприйнятнішу форму певні повідомлення, суспільству подаються не лише знання про навколишню дійсність, а й емоційні і поведінкові стереотипи, світоглядні орієнтири, політичні уподобання, які цілеспрямовано конструюються [5, с. 93]. Інформаційний потік безпрецедентно масштабний і не одразу може бути проаналізований особистістю на предмет достовірності фактів, а тому сприймається на віру й викликає певні психологічні й поведінкові реакції, які не завжди є нормативними для суспільства.

Особливо загрозливим є низький рівень медіаграмотності більшості споживачів, і, очевидно, школярів та студентів, що потребує послідовних систематичних зусиль в освіті про війну в умовах війни. У ситуації російсько-української війни дуже важливим для українського суспільства є бажання і прагнення до встановлення миру. Не менш важливим є налагодження і підтримка взаєморозуміння та взаємоповаги, формування толерантного ставлення, розв'язання конфліктів на різних рівнях ненасильницькими методами. Педагоги в освітянських закладах мають великий потенціал для

миробудування в країні та суспільстві. У своїй професійній діяльності вони безпосередньо впливають на формування світогляду своїх вихованців, які завтра можуть стати і публічними діячами в тому числі.

Сучасна сфера публічного діяча належить до сфери підвищеної комунікативної відповідальності. Неадекватне розуміння усного й письмового повідомлення у відправника й одержувача може призвести до серйозних збоїв в управлінні, стати причиною різноманітних помилок, непорозумінь і конфліктів. Неабияку роль сьогодні відіграє комунікативна культура публічної особистості. Під комунікативною культурою як необхідною умовою ефективності професійної діяльності державного службовця, як і публічного діяча, О. Корніяка розуміє систему принципів спілкування в середовищі публічного адміністрування, встановлений порядок здійснення комунікацій в сфері широких соціальних і професійних взаємин і контактів [4, с. 83]. Комунікативна культура державного службовця це, також, система знань про загальнолюдську і професійну мораль, її історію і практику, про стосунки між людьми в процесі державно-управлінських відносин, що покликана регулювати, заохочувати чи обмежувати поведінку суб'єктів цих відносин з метою мінімізації комунікативних протиріч, корегування індивідуальних інтересів і цілей із загально-груповими в широкому сенсі цього поняття. Основне завдання комунікативної культури державного службовця можна визначити як формування таких правил організації комунікативного процесу, що сприяють взаєморозумінню суб'єктів у процесі державно-управлінських відносин [4, с. 319]. Виходячи з цього, формування комунікативної культури у публічних діячів передбачає: оволодіння національно-історичним досвідом управлінської діяльності; аналіз впливу релігійних і культурних цінностей на професійну поведінку державного управлінця; з'ясування взаємовпливу комунікативної і загальнолюдської культур; підтримка, дотримання та створення етичних принципів із широкого кола соціальних, побутових, організаційних ситуацій.

Ми згодні із фахівцями, які вважають, що для здійснення успішної діяльності у сфері комунікацій державному службовцю необхідно мати такі складові комунікативної культури:

- на рівні індивіда: природні задатки, пластичність нервової системи, гарні репрезентативні системи переробки інформації (аудіальна, візуальна); темперамент (активність і емоційність);

- на рівні суб'єкта спілкування: знання правил спілкування, високий рівень розвитку комунікативних здібностей, стійкі способи й стилі комунікативного поведіння, обумовлені характерологічними особливостями;

- на рівні особистості: потребу в спілкуванні, комунікативну спрямованість (на себе, на інших, на завдання), схильності, морально-етичні цінності;

- на рівні індивідуальності: адекватна самооцінка, саморегуляція [4, с. 321].

Виходячи з різноманіття підходів до пояснення феномену «професійна культура», гуманістична професійна культура трактується як «динамічна система професійних цінностей, творчих способів діяльності й особистісних досягнень у створенні зразків практики з позицій людини культури». Такий підхід до виявлення сутності досліджуваного явища й розуміння професійної культури, як частини культури соціуму, дозволяють нам виділити такі структурні компоненти професійної культури: ціннісний, особистісний, діяльнісний. Внаслідок того, що поняття професійної культури як частини загальної культури суспільства незмінно розглядається дослідниками в площині філософського осмислення, ми можемо зробити висновок, що й комунікативну культуру, як частину професійної культури, можна також розглядати в цьому плані. Отже, комунікативна культура – це:

- система цінностей-регуляторів професійної діяльності (аксіологічний підхід);

- передумова, мета, спосіб, інструмент професійної діяльності, рівень самореалізації в ній, її результат і критерій оцінки (діяльнісний підхід);

- концентроване вираження особистості фахівця (особистісний підхід).

Таким чином, комунікативна культура являє собою сукупність норм, способів і форм взаємодії й несе в собі кращі зразки й цінності поведіння. Культурний компонент комунікації пов'язаний із системою еталонів і уявлень особистості, які включаються в момент взаємодії з іншими суб'єктами. Згідно з

особистісно орієнтованою концепцією, що характеризується пріоритетом компонента «культура», загальна й професійна культура представляються родовими поняттями стосовно комунікативної культури. Будучи їх підсистемою, комунікативна культура зберігає свою цілісність і відносну автономність. Як професійно значима якість особистості, комунікативна культура інтегрує знання, уміння й досвід комунікативної діяльності й визначає способи організації ціннісної взаємодії в процесі професійної діяльності. Отже, комунікативна культура розглядається з одного боку, як частина професійної культури, з іншого боку – як складова частина комунікативного процесу [7, с. 31].

Отже, аналізуючи та синтезуючи наведені дефініції, можна дійти висновку, що комунікативна культура у сучасних умовах постає ціллю (культура діалогу), підґрунтям (взаєморозуміння), засобом регламентації (культура професійного і повсякденного спілкування) комунікативних процесів. На наш погляд, термін «комунікативна культура» логічно пов'язує визначення сутності спілкування (взаємодія, стосунки, відносини, контакти, обміни тощо) у певну систему, визначає спілкування як цілісне суспільне і духовне, зокрема психологічне і моральне утворення. Крім того, визначення комунікації за допомогою категорії культури суттєво відрізняє її сучасне значення від технократичного, згідно з яким комунікацію розглядають лише як мережу каналів, якими передається певна інформація. У цьому значенні комунікативна культура близька за змістовим визначенням до комунікативної етики, системи моральних принципів, норм і цінностей, які покликані надавати міжособистісним взаєминам гуманістичного значення. Виходячи з поданих вище визначень, термін «комунікативна культура» розуміється й використовується як збагачення, удосконалення нематеріального життя, високий ступінь розвитку акту передачі, повідомлення цього життя, заснованого на взаєморозумінні, що легко встановлюється.

Висновки. Отже, в сучасному науковому співтоваристві комунікативна культура розглядається як складова частина загальної культури поведінки людини, система значень, норм, цінностей і зразків поведіння, прийнятих у суспільстві, уміння особистості організувати комунікативну діяльність. Таким

чином, комунікативна культура є однією із складових загальної культури; вона вдосконалюється в процесі взаємодії людини з навколишніми; комунікативну культуру формує зовнішнє середовище, мікросоціальне середовище, соціальні установки; її необхідно розглядати як привнесене особистісне утворення, яке, впливаючи на якість діяльності й комунікації, формується в процесі участі в ній людини. Комунікативна культура публічних діячів являє собою складне духовно-практичне утворення особистості, яке охоплює засвоєні соціальні норми та вимоги щодо професійного спілкування, розвинені механізми комунікативної взаємодії з людьми, набутий практичний досвід комунікативної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Грузинська І. В. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців – запорука ефективного управління // Демократичне врядування: наука, освіта, практика. Київ, 2009. Т. 3. С. 39–41.

2. Демедишина Н. Роль комунікативного аспекту в професійній діяльності державних службовців // Збірник наукових праць Національної акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2007. Вип. 2. С. 97–105.

3. Драгомирецька Н. Комунікативна діяльність як складова професійної діяльності державного службовця // Інституційні перетворення як передумова ефективного використання ресурсного потенціалу регіону. Одеса, 2003. С.107–112.

4. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури школяра: Монографія. Київ: Міленіум, 2006. 336 с.

5. Кулакова О. М. Компонента культури в мовній комунікації інформаційного суспільства // Науковий вісник Харківського нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2009. Вип. 32. С. 90–99.

6. Культура й етика в публічному адмініструванні : наук. розробка. / [С. М. Сergygin та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Київ: НАДУ, 2010. 39 с.

7. Хаджирадєва С. Світові тенденції розвитку системи підготовки державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації // Актуальні проблеми державного управління. Одеса, 2005. Вип.1 (21). С. 29–41.